

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 06.12.2007, sp. zn. 29 Odo 1170/2006, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.1170.2006.1

Číslo: 42/2008

Právní věta: Možnost odstoupit od vzájemně podmíněné smlouvy podle § 14 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 mají účastníci této smlouvy jen za předpokladu, že ke dni prohlášení konkursu na majetek účastníka takovou smlouvu dosud vůbec nebo zčásti nesplnily obě smluvní strany. Úprava obsažená v § 14 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 nahrazuje za trvání konkursu na majetek účastníka smlouvy o vzájemném plnění ta ustanovení hmotného práva, jež smluvním stranám dovolovala odstoupit od takové smlouvy pro její neplnění v době před prohlášením konkursu. Právo odstoupit od smlouvy podle § 14 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 06.12.2007

Spisová značka: 29 Odo 1170/2006

Číslo rozhodnutí: 42

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 100 odst. 4 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 14 odst. 4 předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007
§ 476 odst. 1 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 477 odst. 1 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 487 odst. 1 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 524 odst. 4 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 526 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 17. 12. 2003 zamítl žalobu, kterou se žalobkyně K. D., a. s., domáhala vůči žalovanému správci konkursní podstaty úpadkyně ČK, spol. s r. o., vyloučení označených nemovitostí (objektu občanské vybavenosti číslo popisné 276 na zastavěné ploše parcelní číslo 314/2 a zastavěnou plochu parcelní číslo 314/2 o výměře 1140 m2 v katastrálním území a obci D., zapsaných na listu vlastnictví číslo 1840 u Katastrálního úřadu v D.) ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadkyně.

Soud dospěl k závěru, že kupní smlouva ze dne 8. 8. 1997, kterou pozdější úpadkyně převedla

vlastnictví k nemovitostem na žalobkyni (dále též jen „kupní smlouva“) byla zrušena (s účinky ex tunc), neboť správce konkursní podstaty od ní platně odstoupil dopisem ze dne 18. 1. 2001, doručeným žalobkyni dne 22. 1. 2001. Stalo se tak ve smyslu ustanovení § 14 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), proto, že žalobkyně do prohlášení konkursu na majetek prodávající neuhradila sjednanou kupní cenu a tento její závazek ani jinak nezanikl. Pozdější úpadkyně sice žalobkyni oznámila (dopisem z 13. 1. 1999), že prodala část svého podniku, čímž došlo i k převodu pohledávky vůči žalobkyni z titulu kupní ceny (ve výši 9 500 000 Kč), ze smlouvy o prodeji části podniku ze dne 11. 12. 1998 (kupující U. L. P, s. r. o.) však neplyne, že by jejím předmětem byla uvedená pohledávka. Žalobkyně tak byla povinna plnit na základě kupní smlouvy pozdější úpadkyni. Žalobkyně tudíž poté, co správce konkursní podstaty odstoupil od kupní smlouvy, není vlastnící nemovitostí, přičemž vyloučení nemovitostí se soupisu majetku konkursní podstaty úpadkyně se domáhala právě z titulu svého vlastnictví.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 8. 12. 2005 (rovněž označeným ve výroku) potvrdil rozsudek soudu prvního stupně.

Odvolací soud ohledně námitek odvolatelky týkajících se účinků prohlášení konkursu na majetek úpadkyně odkázal na svůj rozsudek ze dne 1. 7. 2004, č. j. 13 Cmo 481/2003-40 (uváděje, že jeho obsah musí být odvolateli znám, neboť jedním z účastníků byl Ing. J. W., předseda jejího představenstva), s tím, že otázku prohlášení konkursu a jeho účinků nelze znovu řešit v incidenčním sporu (k tomu slouží řádné a mimořádné opravné prostředky v konkursu samotném, což bylo, bez úspěchu také učiněno). Soud prvního stupně se proto námitkami odvolatelky v dotčeném směru správně nezabýval.

K odstoupení od smlouvy odvolací soud – cituje ustanovení § 48 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku a § 14 odst. 2 ZKV a odkazuje též na ustanovení § 351 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku – především poznamenal, že v jeho důsledku zaniká (týká-li se odstoupení smlouvy o převodu nemovitostí) vlastnické právo nabyvatele a obnovuje se původní stav; následný (opětovný) zápis vlastnického práva původního vlastníka do katastru nemovitostí má deklaratorní charakter a provádí se záznamem. Dále uvedl, že předpokladem pro odstoupení od smlouvy, uzavřené před prohlášením konkursu, podle § 14 odst. 2 ZKV je, aby šlo o tzv. synallagmatickou smlouvu (charakterizovanou vzájemností plnění), jakož i to, že některá ze smluvních stran smlouvu, byť částečně, nesplnila. Právo odstoupit pak mají obě smluvní strany, na straně úpadce tak ovšem může učinit jen správce konkursní podstaty. Připomenul též nutnost odlišit postup podle § 14 odst. 2 ZKV od odstoupení od smlouvy podle § 14 odst. 1 písm. a) ZKV, k němuž je povolána pouze druhá smluvní strana (ne úpadce) a které se týká pouze smluv uzavřených po prohlášení konkursu.

Po doplnění dokazování kupní smlouvou odvolací soud uzavřel, že soud prvního stupně jinak dostatečně zjistil skutkový stav věci a vyvodil z něj správné závěry. Doplnil pak, že při závěru o platném odstoupení od smlouvy podle § 14 odst. 2 ZKV není již nutné zabývat se „vyplacením zástavy“ ve smyslu § 27 odst. 5 ZKV. Důvod odstoupení v projednávané věci je právě jen v ustanovení § 14 odst. 2 ZKV, přičemž následek odstoupení je předpokládán ustanovením § 48 odst. 2 obč. zák. (zrušení smlouvy ex tunc). Přitom jde o procesní úkon umožňující správci konkursní podstaty zapsat předmět zrušené smlouvy do soupisu konkursní podstaty, tedy o výkon práva, které se v konkursu nepromlčuje.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítajíc, že jsou dány dovolací důvody dle § 241a odst. 2 o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/) a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a požadujíc, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Naplnění dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. spatřuje dovolatelka v tom, že v projednávané věci bylo prokazováno, že vůbec nenastaly účinky konkursu ve smyslu ustanovení § 14 a násl. ZKV. S poukazem na bod XVIII. stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, [Cpjn 19/98](#), uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „stanovisko“) usuzuje, že je-li to namítáno, je soud v incidenčním sporu povinen zkoumat, zda usnesení o prohlášení konkursu je v právní moci nebo zda je účinné. Odvolací soud, aniž byl žádán, aby se vyslovil k podmínkám, za kterých bylo vydáno usnesení o prohlášení konkursu, se odmítl zabývat (podle dovolatelky nesprávně) i otázkou, zda usnesení o prohlášení konkursu již nabylo právní moci nebo zda je účinné, a to zejména pro posouzení, zda řízení vyvolaná konkursem nebyla zahájena předčasně. Dovolatelka v této souvislosti poukazuje na obsah rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 2. 9. 2004, č. j. 33 Cm 174/2001-96, který nabyl právní moci 20. 11. 2004. V onom sporu vyvolaném konkursem soud (jehož se na straně žalované účastnila i dovolatelka) po provedeném dokazování (po zjištění, že usnesení o prohlášení konkursu nenabylo právní moci, jelikož nebylo řádně doručeno úpadci) zamítl žalobu konkursního věřitele o určení pravosti jeho nevykonatelné pohledávky.

Vadu řízení spatřuje dovolatelka i v tom, že odvolací soud se odmítl zabývat její námitkou, že účinky konkursu nenastaly, jelikož usnesení o prohlášení konkursu nebylo vyvěšeno na úřední desce soudu, zvláště když k prokázání toho, že účinky konkursu nastaly 26. 10. 1999, nelze využít ani zápisu v obchodním rejstříku, kde Vrchní soud v Praze v rejstříkovém řízení rozhodl (12. 8. 2005, pod č. j. 7 Cmo 439/2004-171), že se tato skutečnost z obchodního rejstříku vymazává.

V rovině dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. dovolatelka zpochybňuje závěr soudů nižších stupňů, že správce konkursní podstaty dopisem z 18. 1. 2001 účinně odstoupil (podle § 14 odst. 2 ZKV) od kupní smlouvy.

K tomu především namítá, že soudy nevyvodily odpovídající závěry (o zániku závazku) z provedeného důkazu označeného jako „Oznámení o prodeji části podniku“. Dopisem ze dne 13. 1. 1999 oznámil jednatel pozdější úpadkyně dovolatelce (coby dlužníku), že pohledávka vůči ní byla postoupena a dovolatelka proto splnila závazek postupníkovi, čímž její dluh zanikl. To platí bez zřetele k tomu, zda následně vyjde najevo, že smlouva o postoupení pohledávky nebo smlouva, ze které toto postoupení vychází, je neplatná (potud dovolatelka odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 16/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále též jen „R 16/2004“/). Správce konkursní podstaty tedy nemohl odstoupit od smlouvy, protože v době prohlášení konkursu zde pohledávky vůči dovolatelce již nebylo. Toto tvrzení má podporovat rovněž skutečnost, že pohledávka z titulu neuhrazení kupní ceny nefiguruje v seznamu všech pohledávek úpadkyně, s jejichž prodejem udělil soud souhlas usnesením ze dne 6. 2. 2004. Důkazem neexistence takové pohledávky je dle dovolatelky rovněž to, že pohledávka nebyla správcem do konkursní podstaty úpadkyně nikdy sepsána ani vymáhána.

Za nesprávný považuje dovolatelka rovněž závěr soudů nižších stupňů, že právo správce konkursní podstaty odstoupit od smlouvy podle ustanovení § 14 odst. 2 ZKV se nepromlčuje, majíc jej za rozporný s ustanovením § 14 odst. 1 písm. g) ZKV a s ustanovením § 110 odst. 2 obč. zák.

Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, ztotožňuje se se závěry soudů nižších stupňů o tom, že od kupní smlouvy odstoupil v souladu s platnou právní úpravou dle § 14 odst. 2 ZKV. K tomu dále uvádí, že postupy podle § 19 a § 14 odst. 2 ZKV se dovolací soud již mnohokrát zabýval. Dovolání má rovněž za účelové, poukazuje na to, že zásadní výtky nesměřují proti ve věci samé, nýbrž proti postupu konkursního soudu (v otázkách, zda konkurs byl prohlášen právem, zda usnesení o prohlášení konkursu nabylo právní moci a zda vůbec nastaly jeho účinky). Jde o pokus o revizi konkursního řízení, přičemž prohlášením konkursu na majetek úpadkyně se na základě řádných a mimořádných opravných prostředků podaných jednatelem úpadkyně Ing. W. (který je současně

předsedou představenstva dovolatelky) zabýval nejen Vrchní soud v Praze, nýbrž i dovolací soud a Ústavní soud. Žádný z těchto soudů však konkurs nezrušil. Odkaz na rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 33 Cmo 174/2001 pokládá žalovaný za zavádějící, s tím, že žaloba o určení pravosti pohledávky jím byla zamítnuta z celé řady důvodů týkajících se zejména doložení pohledávky a soud kromě prostého konstatování pochybností o prohlášení konkursu a doručení usnesení o prohlášení konkursu úpdkyni uvedenou otázku nijak blíže nezdůvodňuje.

Nejvyšší soud rušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Se zřetelem k bodům 2. a 3. článku II. zákona č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Nejvyšší soud dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 4. 2005.

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro posouzení:

1/ významu toho, že pozdější úpdkyně coby postupitelka oznámila dovolatelce, že došlo k postoupení pohledávky vůči ní, ač pohledávka platně postoupena nebyla,

2/ předpokladů, za kterých lze ve smyslu ustanovení § 14 odst. 2 ZKV odstoupit od smlouvy a

3/ otázky, zda se právo na odstoupení od smlouvy podle § 14 odst. 2 ZKV promlčuje.

Ve vztahu k prvním dvěma otázkám je napadené rozhodnutí v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu, třetí otázku Nejvyšší soud zatím neřešil.

V mezích uplatněných dovolacích důvodů se Nejvyšší soud věcí zabýval nejprve z hlediska jejího právního posouzení.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Pro právní posouzení věci jsou pak rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

1/ Pozdější úpdkyně (jako prodávající) uzavřela dne 8. 8. 1997 s dovolatelkou (jako kupující) kupní smlouvu, jejímž předmětem byly sporné nemovitosti, za dohodnutou kupní cenu ve výši 9 500 000 Kč, jež měla být uhrazena ve dvou splátkách tak, že do 30. 8. 1997 mělo být uhrazeno 6 700 000 Kč a do 15. 9. 1997 zbývajících 2 800 000 Kč.

2/ Dovolatelka pozdější úpdkyni dohodnutou kupní cenu nezaplatila.

3/ Pozdější úpdkyně (jako prodávající) uzavřela dne 11. 12. 1998 s obchodní společností U. L. P., s. r. o. (jako kupující), smlouvu o prodeji části podniku, v níž není uvedeno, že by předmětem prodeje byla pohledávka vůči dovolatelce z titulu neuhrazené kupní ceny.

4/ Pozdější úpdkyně oznámila dovolatelce dopisem z 13. 1. 1999, že smlouvou o prodeji části

podniku ze dne 11. 12. 1998 došlo i k převodu pohledávky vůči dovolatelce z titulu neuhrazené kupní ceny ve výši 9 500 000 Kč.

5/ Usnesením ze dne 26. 10. 1999, sp. zn. 96 K 46/99, prohlásil Krajský obchodní soud v Praze konkurs na majetek úpadkyně.

6/ Správce konkursní podstaty úpadkyně sepsal nemovitosti v březnu 2000 do konkursní podstaty úpadkyně s poznámkou, že na nich vázne zástavní právo ve prospěch označené banky.

7/ Dovolatelka je zapsána v katastru nemovitostí jako vlastníkem nemovitostí, s tím, že na nich vázne zástavní právo ve prospěch označené banky.

8/ Správce konkursní podstaty úpadkyně dopisem datovaným 18. 1. 2001, doručeným dovolatelce 22. 1. 2001, odstoupil od kupní smlouvy, s odůvodněním, že dosud nebyla zaplacená kupní cena.

K otázkám, pro jejichž řešení připustil dovolání, Nejvyšší soud uvádí následující:

K otázce č. 1/ (význam oznámení o postoupení pohledávky):

Podle ustanovení § 476 odst. 1 obch. zák., smlouvou o prodeji podniku se prodávající zavazuje převést na kupujícího vlastnické právo k věcem, jiná práva a jiné majetkové hodnoty, jež slouží provozování podniku, a kupující se zavazuje převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu.

Dle ustanovení § 477 obch. zák., na kupujícího přecházejí všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje (odstavec 1). Přechod pohledávek se jinak řídí ustanoveními o postoupení pohledávek (odstavec 2). Kupující je povinen bez zbytečného odkladu oznámit věřitelům převzetí závazků a prodávající dlužníkům přechod pohledávek na kupujícího (odstavec 4).

Ustanovení § 487 obch. zák. pak určuje, že ustanovení § 477 až 486 platí i pro smlouvy, jimiž se prodává část podniku tvořící samostatnou organizační složku.

Podle ustanovení § 526 odst. 1 obč. zák., postoupení pohledávky je povinen postupitel bez zbytečného odkladu oznámit dlužníkovi. Dokud postoupení pohledávky není oznámeno dlužníkovi nebo dokud postupník postoupení pohledávky dlužníkovi neprokáže, zproští se dlužník závazku plněním postupiteli (odstavec 1). Oznámí-li dlužníkovi postoupení pohledávky postupitel, není dlužník oprávněn se dožadovat prokázání smlouvy o postoupení (odstavec 2).

V této podobě platila citovaná ustanovení občanského zákoníku a obchodního zákoníku v době uzavření smlouvy o prodeji části podniku (prosinec 1998), i v době, kdy pozdější úpadkyně oznámila prodej dovolatelce (leden 1999).

Soudy nižších stupňů založily své úvahy o tom, že dovolatelka je stále dlužnicí úpadkyně z titulu neuhrazené kupní ceny, bez dalšího na závěru, že k postoupení této pohledávky smlouvou o prodeji části podniku ve skutečnosti nedošlo. V tomto ohledu jde o závěr neúplný (a v konečném důsledku proto nesprávný); ponechává totiž stranou právní význam skutečnosti, že pozdější úpadkyně (jako postupitelka) dovolatelce oznámila, že k postoupení došlo. Ve světle závěrů, jež Nejvyšší soud na dané téma formuloval (při výkladu ustanovení § 524 a § 526 obč. zák.) v R 16/2004 a v rozsudku uveřejněném pod číslem 78/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, totiž platí, že bez zřetele k tomu, že pohledávka ve skutečnosti nebyla postoupena, od doby, kdy věřitelka (pozdější úpadkyně jako domnělá postupitelka) dovolatelce (jako dlužnici) oznámila, že k postoupení došlo, do doby, než se dovolatelka dozvěděla, že tomu tak není, mohla svůj závazek z domněle postoupené pohledávky účinně splnit i uhrazením kupní ceny domnělému postupníkovi. Skutečnost, že v posuzované věci jde

o přechod pohledávky na základě jiného typu smlouvy (o prodeji části podniku), nemá na označené judikatorní závěry vliv, neboť dikci § 526 odst. 1, věty první, obč. zák. odpovídá text § 477 odst. 4 obch. zák. a v dalším jsou ustanovení občanského zákoníku o postoupení pohledávek při prodeji části podniku uplatnitelná prostřednictvím odkazu obsaženého v § 477 odst. 2 obch. zák. Soudy nižších stupňů pochybily tím, že uvedenou otázku ponechaly zcela stranou svých úvah (nesprávně vyšly z toho, že jedinou osobou, jíž dovolatelka mohla a měla dluh splnit, byla stále pozdější úpadkyně).

K otázce č. 2/ (předpoklady, za kterých lze ve smyslu ustanovení § 14 odst. 2 ZKV odstoupit od smlouvy):

Podle ustanovení § 14 odst. 2 ZKV, jestliže smlouva o vzájemném plnění nebyla ještě v době prohlášení konkursu splněna ani úpadcem, ani druhým účastníkem smlouvy, anebo byla splněna jen částečně, každá smluvní strana může od smlouvy odstoupit; od smlouvy o koupi najaté věci uzavřené úpadcem jako nájemcem nemůže pronajímatel odstoupit, ledaže úpadce řádně neplní své závazky z této smlouvy.

V této podobě, pro posuzovanou věc rozhodné, platilo citované ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání v době, kdy správce konkursní podstaty odstoupil od kupní smlouvy (leden 2001); od té doby doznalo označené ustanovení změn (v důsledku novely zákona o konkursu a vyrovnání provedené s účinností od 1. 5. 2004 zákonem č. 257/2004 a s účinností od 29. 9. 2005 zákonem č. 377/2005 Sb.) toliko v tom směru, že se ve struktuře § 14 posunulo, takže nyní jde (a v době vydání napadeného rozhodnutí šlo) o ustanovení § 14 odst. 4 ZKV, doplněné o větu druhou (podle níž odstoupení od smlouvy, jejíž součástí je ujednání o závěrečném vyrovnání podle zvláštního právního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu, nemá vliv na provedení závěrečného vyrovnání podle tohoto ujednání).

V projednávané věci není pochyb o tom, že kupní smlouva, od které správce konkursní podstaty úpadkyně odstoupil, je smlouvou synallagmatickou, tedy smlouvou o vzájemném plnění (srov. k tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1356/96, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 13, ročník 1998, pod číslem 89 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 1998, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 20, ročník 1998, pod číslem 141). Nejvyšší soud se tudíž zabýval výkladem ustanovení § 14 odst. 2 ZKV co do naplnění dalšího předpokladu pro odstoupení od smlouvy dle citovaného ustanovení, tj. otázkou (ne)splnění, respektive jen částečného splnění kupní smlouvy.

Ve skutkové rovině přicházejí obecně v úvahu následující situace: 1/ smlouva nebyla (ani zčásti) splněna žádnou smluvní stranou; 2/ smlouva byla splněna jen částečně oběma smluvními stranami, popř. ji jedna smluvní strana splnila částečně a druhá vůbec; 3/ smlouva byla splněna (zcela) jen jednou smluvní stranou, přičemž druhá strana neplnila vůbec nebo jen zčásti.

První dva z výše uvedených případů (ad 1/ a 2/) bez jakýchkoli pochybností požadavku kladenému ustanovením § 14 odst. 2 ZKV pro odstoupení od smlouvy vyhovují a dotčené ustanovení je v tomto směru jednoznačné a nečiní žádné výkladové obtíže. Ke třetímu z popsanych případů (o němž jde i v poměrech dané věci, když podle soudů nižších stupňů úpadkyně /prodávající/ povinnost pro ni vyplývající z kupní smlouvy splnila zcela a žalobkyně /kupující/ nesplnila závazek k úhradě kupní ceny vůbec) se Nejvyšší soud vyslovil v rozsudku ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. [29 Odo 257/2006](#) (na nějž v podrobnostech odkazuje a který je veřejnosti k dispozici na internetových stránkách Nejvyššího soudu).

S přihlédnutím k jazykovému, logickému, teleologickému i historickému výkladu dotčeného ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání Nejvyšší soud v onom rozhodnutí uzavřel, že odstoupení od smlouvy podle ustanovení § 14 odst. 2 ZKV je možné jen tehdy, nebyla-li v době prohlášení

konkursu smlouva o vzájemném plnění splněna žádnou smluvní stranou.

Ze samotného slovního spojení „...ani úpadcem, ani druhým účastníkem smlouvy...” vyplývá, že podmínka (ne)splnění závazku se vztahuje k oběma smluvním stranám. Smyslem a účelem posuzovaného ustanovení pak není umožnit odstoupení od smlouvy v případech, kdy jedna ze smluvních stran již závazek ze smlouvy (zcela) splnila. V takovém případě by totiž byl prakticky zmařen cíl konkursu, jímž je poměrné uspokojení věřitelů (§ 2 odst. 3 ZKV); režim přihlášek pohledávek (§ 20 ZKV) by totiž bylo možno obejít tak, že by např. věřitel od smlouvy uzavřené s úpadcem odstoupil, čímž by se obnovilo jeho vlastnické právo k převedené věci a v konečném důsledku by došlo ke snížení majetku tvořícího konkursní podstatu. Jelikož podmínky pro odstoupení od smlouvy určuje ustanovení § 14 odst. 2 ZKV pro obě smluvní strany (tj. pro úpadce i druhého účastníka smlouvy) stejně, nelze připustit rozdílný výklad tohoto ustanovení podle toho, zda závazek (zcela) splnil úpadce nebo jeho smluvní partner.

Ustanovení § 14 odst. 2, část věty před středníkem, ZKV se ve výše citované podobě nachází v zákoně o konkursu a vyrovnání již od jeho přijetí (od 11. 7. 1991), přičemž jeho nepřehlédnutelným inspiračním zdrojem zjevně byla úprava obsažená v § 23 odst. 1 zákona č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí (dále též jen „konkursní řád“). Označené ustanovení určovalo, že „nebyla-li smlouva o vzájemném plnění v době prohlášení konkursu ještě splněna úpadcem ani druhou stranou nebo nebyla-li splněna úplně, může správce podstaty buď na místě úpadce smlouvu splnit a žádati splnění od druhé strany nebo od smlouvy odstoupiti“. Dobová literatura (srov. např. Voska, J.: Konkursní, vyrovnací a odpůrcí řády. Právnícké knihkupectví a nakladatelství Linhart & Pekárek. Praha 1931, str. 150-151 nebo Štajgr, F.: Konkursní právo, Nakladatelství Všeherd, Praha 1947, str. 457) rovněž dovozovala, že splnila-li jedna ze stran před vyhlášením konkursu, nemá správce konkursní podstaty k dispozici postupu podle § 23 konkursního řádu, s tím, že splnil-li zcela úpadce, má konkursní podstata nárok na vzájemné dlužné plnění, kdežto splnila-li svůj závazek druhá strana, náleží jí přihlásit svou pohledávku do konkursu. V tomto ohledu vycházela literatura ze závěrů obsažených v rozhodnutí uveřejněném v ročníku číslo 8 Sbírky rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 5894. Uvedené rozhodnutí se sice vyslovovalo k výkladu § 21 císařského nařízení č. 337/1914 ř. z., kterým se zavádí řád konkursní, vyrovnací a odpůrcí (jež s menšími změnami platilo v českých zemích až do 1. 8. 1931), i toto ustanovení (jeho odstavec 1, určující, že „není-li oboustranná smlouva od úpadce a druhé strany v době vyhlášení konkursu ještě splněna anebo ne úplně splněna, může správce podstaty buď na místě úpadce smlouvu splnit a od druhé strany splnění žádati anebo od smlouvy odstoupiti“), je však v otázce podmínek, za nichž může správce konkursní podstaty odstoupit od smlouvy o vzájemném plnění, obsahově srovnatelné s pozdějšími úpravami. Tomuto chápání uvedeného ustanovení v kontextu jeho vývoje odpovídá i dikce § 253 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenčního zákona, jenž má nabýt účinnosti k 1. 1. 2008. Uvedené ustanovení v duchu téže logiky určuje, že „nebyla-li smlouva o vzájemném plnění včetně smlouvy o smlouvě budoucí v době prohlášení konkursu ještě zcela splněna ani dlužníkem ani druhým účastníkem smlouvy, insolvenční správce může smlouvu splnit místo dlužníka a žádat splnění od druhého účastníka smlouvy nebo může od smlouvy odstoupit“.

Právní posouzení věci dovolacím soudem tudíž v tomto ohledu není správné.

K otázce č. 3/ (zda se právo na odstoupení do smlouvy podle § 14 odst. 2 ZKV promlčuje):

Podle ustanovení § 100 obč. zák. (jež od roku 1997 dosud změn nedoznalo), právo se promlčí, jestliže nebylo vykonáno v době v tomto zákoně stanovené (§ 101 až § 110). K promlčení soud přihlédne jen k námitce dlužníka. Dovolá-li se dlužník promlčení, nelze promlčené právo věřiteli přiznat (odstavec 1). Promlčují se všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického. Tím není dotčeno ustanovení § 105. Zástavní práva se nepromlčují dříve, než zajištěná pohledávka (odstavec 2). Nepromlčují se

rovněž práva z vkladů na vkladních knížkách nebo na jiných formách vkladů a běžných účtech, pokud vkladový vztah trvá (odstavec 2).

O tom, že právo odstoupit od smlouvy (např. podle § 517 odst. 1, věty druhé, obč. zák.) je, obecně vzato, majetkovým právem, které se promlčuje, soudní praxe nepochybuje (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2002, sp. zn. [33 Odo 755/2001](#) /jenž je veřejnosti k dispozici na internetových stránkách Nejvyššího soudu/ a toho rozsudku se týkající usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. [IV. ÚS 323/02](#)). Zbývá určit, zda existuje zákonný důvod, jenž by činil nepromlčitelným právě (jen) právo na odstoupení od smlouvy podle § 14 odst. 2 ZKV.

Ustanovením § 14 odst. 2 ZKV reagoval zákonodárce na skutečnost, že prohlášení konkursu může (ale nemusí) představovat závažnou změnu poměrů účastníků vzájemně podmíněné smlouvy (uzavřené před prohlášením konkursu), v jejímž důsledku některá ze smluvních stran ztratí zájem na splnění smlouvy. Jak vysvětleno výše, logickou (zmíněným ustanovením kladenou) podmínkou prolomení zásady pacta sunt servanda je, aby šlo o smlouvu, podle které v okamžiku prohlášení konkursu dosud vůbec nebo zčásti neplnily obě smluvní strany. Zkoumaná úprava přitom stranám nejen přiznává za trvání konkursu (nové) právo odstoupit za daných podmínek od smlouvy, nýbrž současně nahrazuje ta ustanovení hmotného práva, jež smluvním stranám dovozovala odstoupit od smlouvy o vzájemném plnění pro její neplnění v době před prohlášením konkursu (srov. např. opět § 517 odst. 1, větu druhou, obč. zák.). Jelikož cílem sledovaným ustanovením § 14 odst. 2 ZKV je umožnit smluvním stranám odstoupení od smlouvy o vzájemném plnění v důsledku prohlášení konkursu na majetek jedné z nich, lze logicky očekávat, že se tak bude dít v časové návaznosti na tuto událost (bez zbytečného odkladu poté, co k prohlášení konkursu došlo).

Z výše řečeného plyne, že důvod, pro který by právo odstoupit od smlouvy podle § 14 odst. 2 ZKV nemělo podléhat promlčení, netkví ani v jím sledovaném účelu ani v povaze konkursního řízení. Právo odstoupit od smlouvy podle § 14 odst. 2 ZKV je tedy právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době; opačný závěr odvolacího soudu správný není. Lze doplnit, že jsou-li splněny ostatní předpoklady odstoupení uvedené v § 14 odst. 2 ZKV, je dnem, kdy toto právo mohlo být vykonáno poprvé, den prohlášení konkursu. K tvrzení, která se pojí k dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., Nejvyšší soud uvádí, že závěr, podle kterého pro řešení otázky, zda nastaly účinky prohlášení konkursu, není významné, zda rozhodnutí o prohlášení konkursu bylo dlužníkovi řádně doručeno a zda již nabylo právní moci a spory vyvolané konkursem lze projednat a rozhodnout i předtím, než usnesení o prohlášení konkursu nabude právní moci, formuloval (ve věci téže úpadkyně) již v usnesení ze dne 27. 2. 2006, sp. zn. [29 Odo 242/2006](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2006, pod číslem 121, stejně jako závěr, že soudu rozhodujícímu spor vyvolaný konkursem posuzování těchto otázek nepřísluší. Přitom Nejvyšší soud sdílí názor žalovaného na účel těchto námitek.

Jelikož napadené rozhodnutí neobstálo v rovině právní, Nejvyšší soud je, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), zrušil (včetně závislého výroku o nákladech odvolacího řízení); protože důvody zrušení dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i je (včetně závislého výroku o nákladech řízení) a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).